

E. CARRERAS, P. GAY, L. PALLÍ, C. ROQUÉ, J. TARRÚS

A PROPÒSIT DE LES SUPOSADES
PINTURES I GRAVATS PREHISTÒRICS
DE LA COVA D'EN DAYNA
(ROMANYÀ DE LA SELVA, BAIX EMPORDÀ)

ESTUDIS SOBRE EL BAIX EMPORDÀ
EXTRET DEL VOLUM N.º 14

MCMXCV

A PROPÒSIT DE LES SUPOSADES PINTURES I GRAVATS PREHISTÒRICS DE LA COVA D'EN DAYNA (ROMANYÀ DE LA SELVA, BAIX EMPORDÀ)

CARRERAS, E. (*); GAY, P. (*); PALLÍ, L. (**); ROQUÉ, C. (**); TARRÚS, J. (*)

(*) GESEART (Grup Empordanès de Salvaguarda i Estudi de l'Arquitectura Rural i Tradicional)

(**) Unitat de Geologia. Departament de Ciències Ambientals. Universitat de Girona.

1. JUSTIFICACIÓ

La Cova d'en Dayna és un dels dòlmens -tipus galeria gran catalana- més coneguts de l'Empordà. Fou donat a conèixer per Agustí Casas a finals del segle XIX (CASAS, 1894) i des d'aleshores ha estat objecte de diversos estudis (CAZURRO, 1912; BOSC-GIMPERA/PERICOT, 1915-20; PERICOT, 1950) fins als que féu Lluís Esteva i Cruanas a partir de l'any 1956, que són els més complets de tots (ESTEVA, 1964). Recentment també ha estat citat en una obra de síntesi sobre el megalitisme del Baix Empordà (TARRÚS et al., 1990). (Fig. 1).

Mai ningú no havia assenyalat la presència de gravats ni molt menys de pintures prehistòriques en aquest monument, un dels més visitats de Catalunya, a excepció de les dues cassoles que hi ha en un dels monòlits -caigut fa molt temps- que formaven el peristàlit del túmul.

Per això, quan va sorgir la notícia de l'existència de gravats prehistòrics associats a motius pintats a la galeria catalana de la Cova d'en Dayna (Romanyà de la Selva, Baix Empordà), en un article de la revista *L'Anthropologie*, signat per dos reconeguts especialistes en aquests temes (BUENO/BALBIN, 1992, pàg. 527), vàrem pensar que finalment teníem ja signes pintats en un dolmen empordanès.

Fig. 1. - Vista general de la galeria catalana de la Cova d'en Dayna (Romanyà de la Selva).

Concretament, el text original en francès parlava, sense gaire concreció, d'un *motiu heliomorfa la zona superior dels pilars d'entrada de la cambra i de restes de pintura associades a un gravat sobre una de les lloses laterals de la dreta*. Tot i l'esmentada manca de concreció, sembla prou segur que els autors es referien a la presència d'un motiu pintat heliomorf i de restes de pintura associades a un signe gravat, situats a la cara interna dels pilars de la cambra funerària del dolmen.

Les dades de l'article original varen ser esbombolades per Marc Devignes en un article a la revista francesa *Archéologia* (DEVIGNES, 1994) sobre les descobertes recents a la península Ibèrica de monuments megalítics amb motius pintats. A tota pàgina hi apareix una fotografia de la Cova d'en Dayna, al costat d'un mapa de la península Ibèrica amb la situació d'aquest dolmen, com a mostra de l'expansió fins al Mediterrani d'aquest art megalític pintat originari de l'occident de la Península. Dins el text s'insisteix que P. Bueno i R. Balbín han assenyalat la presència d'un *montant pintat i gravat* sobre aquest conegut dolmen català. Igualment, assenjala la importància que pot tenir aquest fet pel que fa als dòlmens propers, tipus galeria, de l'Aude, alguns dels quals també podrien tenir pintures.

A partir de l'aparició d'aquest article divulgador de Marc Devignes, la possible presència d'aquests signes prehistòrics pintats a la Cova d'en

Dayna s'ha estès arreu amb molta rapidesa, tant entre els arqueòlegs o estudiosos com entre els habituals esotèrics, com més endavant comentarem. Des del mes d'octubre de 1994 han sovintejat les trucades al Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona i al Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles, on treballa un de nosaltres (J. Tarrús), preguntant sobre el tema, que ha despertat un gran interès entre els arqueòlegs francesos i catalans.

Interessats pel tema, i amb l'esperança de conèixer els primers signes pintats prehistòrics del megalitisme empordanès, vàrem visitar (Enric Carreras, Josep Tarrús i Pere Gay, del GESEART) de nou el dolmen el dia 26 de novembre de 1994. Una vegada revisat l'interior de la cambra amb tota minuciositat, només vàrem poder observar la presència d'una cassoleta irregular, d'origen natural, a la part superior de la llosa lateral dreta N, ja assenyalada per L. Esteva (1964), acompanyada d'una taca vermellosa, que a primera vista semblava també d'origen natural. (Fig. 2) Igualment, vàrem observar una altra taca similar a la part superior del muntant G de L. Esteva (1964), el primer de la part interna esquerra de la cambra, possiblement d'un origen similar.

Per tal de comprovar aquesta opinió, vàrem demanar ajuda als companys Lluís Pallí i Carles Roqué, els quals visitaren la Cova d'en Dayna

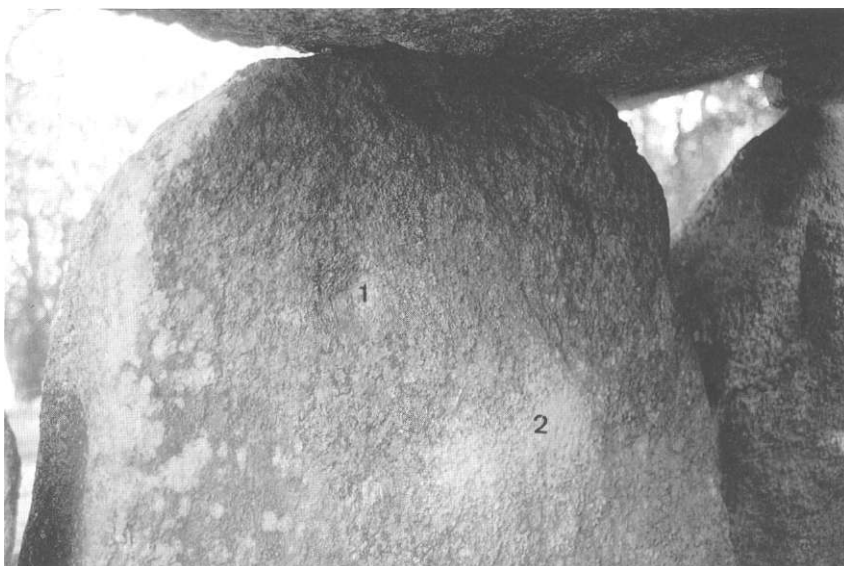

Fig. 2.- Detall del muntant N de la cambra, on es veu una cassoleta natural (1) i la taca vermellosa (2) poc abans de la seva destrucció. Foto del 26/11/94.

el dia 2 de febrer de 1995 i confirmaren que les taques vermelles, que encara es conservaven, eren naturals. La seva gènesi calia relacionar-la amb la precipitació d'òxids de ferro derivats de l'oxidació dels minerals, sobretot de la biotita, continguts en la roca del mateix suport, una granodiorita biotítica, en aquest cas. Igualment, foren del parer de considerar de formació natural la cassoleta irregular del muntant N. De totes maneres, varen prendre una petita mostra d'aquesta taca vermellova del suport N, per tal de fer-la analitzar a la Universitat de Girona i poder comparar-ne la composició amb la d'altres taques similars que es troben amb molta freqüència en afloraments naturals propers i així determinar si hi apareixien realment restes de pintura.

Dies després, per tal de no deixar cap mena de dubte sobre el caràcter natural d'aquestes taques vermelles, que s'havien considerat restes de pintura, vàrem tornar a acudir (Enric Carreras, Lluís Pallí, Carles Roqué i Josep Tarrús) al dolmen de la Cova d'en Dayna, el dia 15 de febrer de 1995. Aquesta vegada ja no vàrem poder observar de nou la taca del suport N perquè entre les dues dates (2 i 15 de febrer de 1995) havia estat rascada amb una eina metàl·lica fins a fer-la desaparèixer, que va afectar fins i tot la roca granítica del suport. No sabem qui pot ser el culpable d'aquesta acció, però no sembla obra d'arqueòlegs sinó més aviat d'esotèrics, amb motius que escapen de la nostra comprensió.

Per tal de completar l'estudi, vàrem visitar el dia 22 de febrer de 1995, tots quatre un altre cop, la Pedra de les Orenetes de Céllecs (la Roca del Vallès), on sí que són conegudes diverses pintures vermelles (signe ondulat, dues figures femenines, signe en trident, cruciforme, etc.) d'època neolítica sobre un suport granític (ESTRADA, 1949; VIÑAS et al, 1983). Vist el que quedava d'aquestes pintures, molt malmeses per cert per pintades vandàliques recents, no ens va quedar cap dubte de l'origen natural de les suposades restes de pintura vermella de la Cova d'en Dayna.

2. ANÀLISI DE LES TAQUES VERMELLES

Per tal de comprovar si les taques vermelloses de la llosa lateral dreta N del dolmen de la Cova d'en Dayna són restes de pintura, s'ha cregut oportú fer-ne una microanàlisi per determinar-ne la composició exacta. Atesa la manca de dades publicades referides a la composició de les pintures prehistòriques associades als monuments megalítics, s'ha considerat convenient contrastar els resultats composicionals d'aquestes taques amb els d'altres de similars que indubtablement són naturals. Per això, s'han mostrejat dos afloraments més amb taques vermelloses sobre gra-

nodiorites biotítics, un de situat a la superfície d'una bola granítica de la rodalia de Romanyà de la Selva, i l'altre en un bloc provinent de la pedrera de Mont-ras.

Totes les mostres recollides han estat analitzades mitjançant el microscopi electrònic de rastreig MER Jeol JSM-840, que disposa d'un sistema de microanàlisi de raig X per separació d'energies (EDX) de tipus LINK AN 10000. A més, s'ha cregut oportú contrastar aquestes dades amb una microsonda electrònica Cameca CAMEBAX SX50 amb microanàlisi de raig X per separació de longituds d'ona (WDX). Els resultats han estat els següents (Fig. 3):

Taca vermellova de la llosa de la Cova d'en Dayna (Fig 3a).

composició:	% Elements	% Òxids	
Mg	<0,10		
Al	08,30	Al ₂ O ₃	15,68
Si	25,12	SiO ₂	53,74
S	00,14		00,21
K	05,02	K ₂ O	06,05
Ca	01,29	CaO	01,81
Ti	00,56	TiO ₂	00,93
Mn	<0,12		
Fe	16,65	FeO	21,42
	42,70		

Mostra de la bola de la rodalia de Romanyà (Fig 3b).

composició	% Elements	% Òxids	
Mg	01,20	MgO	01,99
Al	09,00	Al ₂ O ₃	17,02
Si	27,90	SiO ₂	59,69
S	<0,04		
K	04,40	K ₂ O	04,86
Ca	01,64	CaO	02,30
Ti	01,21	TiO ₂	02,03
Mn	<0,10		
Fe	09,03	FeO	11,62
	45,60		

Mostra de la pedrera Mont-ras (Fig 3c).

composició: % Elements		% Òxids	
Mg	<0,80		
Al	10,82	Al ₂ O ₃	20,64
Si	20,20	SiO ₂	43,23
S	00,36		00,68
K	04,39	K ₂ O	05,29
Ca	00,52	CaO	00,86
Ti	00,34	TiO ₂	00,58
Mn	01,80	MnO	02,45
Fe	20,29	FeO	26,10
	40,67		

Fig. 3. - Gràfiques comparatives de la composició química de la taca vermellosa de la Cova d'en Dayna, en relació amb dues roques a l'aire lliure de la rodalia.

En aquests resultats no s'observa cap diferència significativa entre la composició de les tres mostres analitzades. D'altra banda, tots els elements detectats són propis dels minerals que constitueixen les granodiorites. Els percentatges composicionals testimonien que les mostres corresponen a granodiorites alterades, ja que el percentatge de FeO és molt alt en comparació amb el 3% que solen tenir les mostres inalterades. Al mateix temps, el SiO₂ és molt més baix, ja que el normal és que en roques fresques se situï al voltant del 70%. L'alt percentatge en òxids de ferro de les tres mostres explica la coloració vermellosa de les taques.

3. CONCLUSIONS

Una vegada estudiats els resultats de l'anàlisi composicional de la taca vermellosa del suport N de la Cova d'en Dayna, cal dir que no han aparegut elements exògens que es pugin relacionar amb cap pigment natural, sinó que tots poden derivar perfectament de la mateixa oxidació dels minerals de la granodiorita del muntant.

D'altra banda, cal assenyalar que la seva composició no difereix de la que presenten altres taques vermelloses similars d'origen natural indubtable. Aquesta mena d'oxidacions són ben conegudes pels geòlegs locals i se'n troben sobre multitud d'afloraments granítics a l'aire lliure a la zona de les Gavarres.

Per tot això, hem de concloure que no és certa la notícia de l'existència de gravats i de signes prehistòrics pintats a la galeria catalana de la Cova d'en Dayna (Romanyà de la Selva, Baix Empordà), tal com havien apun-

tat Primitiva Bueno i Rodrigo Balbín (1992) i que va esbombolar Marc Devignes (1994). Sens dubte, el motiu d'aquest error ha estat la manca de coneixement previ que aquests autors tenien de les particularitats geològiques dels granits de les Gavarres.

No cal dir que, per a tots nosaltres, aquest fet ha estat una forta decepció -hauríem preferit verificar i no desmentir aquesta notícia-, però, ara per ara, cal deixar de banda la idea que hi hagi signes pintats prehistòrics sobre els sepulcres megalítics empordanesos, al costat nord-oriental de la península Ibèrica.

En tot cas, ens hem de felicitar que, en aquest cas, no fossin realment restes de pintures prehistòriques, perquè si no el trist final d'aquesta taca vermella del suport N de la Cova d'en Dayna -rascada per desconeguts fins a la seva gairebé total desaparició- ara ens hauria de doldre enormement.

Potser val la pena demanar públicament que una altra vegada, no es divulgui en revistes de llarg abast popular la presència de possibles pintures rupestres prehistòriques, i menys si són sobre un monument arxi-conegut i de fàcil accés com era el del cas present, perquè les conseqüències poden ser irreparables.

4. BIBLIOGRAFIA CITADA

BOSC-GIMPERA, P.; PERICOT, L. (1915-20) "Consideracions generals sobre els megàlits catalans". Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, vol. VI, Barcelona.

BUENO, P.; BALBÍN, R. (1992) "L'art mégalithique dans la Péninsule Ibérique. Une vue d'ensemble", *L'Anthropologie*, tome 96, núm. 2-3, pàg. 499-572,

CASAS, A. (1894) "Un monument megalítich", setmanari *La Lealtad* de St. Feliu de Guíxols, 16 juny de 1894.

CAZURRO, M. (1912) "Los monumentos megalíticos de la provincia de Gerona", Junta para la Ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas, Centro de Estudios Históricos, Madrid.

DEVIGNES, M. (1994) "L'art mégalithique peint. Récentes découvertes", *Archéologia*, núm. 304, pàg.44-49, Dijon.

ESTEVA, L. (1964) "Sepulcres megalíticos de las Gabarras", vol. I (Gerona), *Corpus de Sepulcres Megalíticos*, 3, Girona.

ESTRADA, J. (1949) "Les pintures rupestres de la pedra de les Orenetes a Cèllec", *Museu II*, pàg. 70-73, Mataró.

PERICOT, L. (1950) "Los sepulcres megalíticos catalanes y la cultura pirenaica". Barcelona.

TARRÚS, J.; BADIA, J.; BOFARULL, B.; CARRERAS, E.; PIÑERO, M-D. (GESEART) (1990) "Dòlmens i menhirs. 48 monuments megalíticos del Baix Empordà, el Gironès i la Selva", *Guies del Patrimoni Comarcal*, 8, Carles Vallès, editor. Figueres.

VIÑAS, R.; SARRIA, E.; ALONSO, A. (1983) "La pintura rupestre en Catalunya", *Librería Altair*, Barcelona.